

Rasquert

Uiterst linksboven: Het Wierhuis, waar wierbaas Jimke Bijlstra woonde.

Wierafgraving "de Boterbloem".

Het afgraven.

Al in de achttiende eeuw is het gebruik van 'huisstee-aarde' voor bemestingsdoeleinden bekend. Gaat het lange tijd om graverij voor eigen gebruik, tegen 1840 komt het commercieel afgraven van terpen op gang. De kwaliteit van terpaarde als meststof berust niet alleen op het gehalte aan dierlijke mest, maar minstens zoveel op het gehalte aan klei, waardoor vocht en plantenvoedingsstoffen beter worden vastgehouden. Ook bevordert terpaarde de groei van vlinderbloemigen zoals klavers. Terpen in afgraving werden daarom wel gesierd met namen als 'Klaverland' en 'Klaverbloem'. Door de grondverbeterende werking hoeft een bemesting met terpaarde pas na een jaar of tien te worden herhaald. Als toe te passen hoeveelheid wordt 80-100 ton per hectare voor graslanden op laagveen aanbevolen en anderhalf keer zoveel voor de ontginning van heidevelden. Anders uitgedrukt, met een hectare terp van drie meter dikte kan 375 ha woeste grond worden ontgonnen. Overigens is terpaarde geen uniform product en kon met de samenstelling worden gesjoemeld, bijvoorbeeld door tot in de kwelderbodem af te graven.

Ook werd als herkomst wel een terp van betere reputatie opgegeven ; reden waarom tegen bedrog werd gewaarschuwd.

0510 Leven, wonen werken

Transport

Een commerciële afgraving richtte zich op de onbewoonde delen van een terp, maar soms was het profijtelijk een huis af te breken. De terp moest aan vaarwater liggen vanwege het noodzakelijke transport per schip. Een opvaart in de terp verkleinde de afstand waarover de terpaarde naar het schip moest worden gekruid. Vanaf 1870 werden kruiwagens opgevolgd door kipkarren die door paarden over rails werden getrokken. Een opvaart in de terp was toen niet meer nodig.

Boerderij 't Olhof, op de wierde De Boterbloem, kan alleen nog per brug Rasquert bereiken.

Terpgraven was bij voorkeur werk voor het voorjaar en de zomer. Uit oogpunt van bemesting was het voorjaar het meest geschikt, in het najaar hadden de schippers het vaak druk met de aardappel- en bietencampagne, en in de winter kon ijs het transport belemmeren.

Het transport ging met schepen van geringe diepgang, van zo'n 40 ton (skûtsjes in Fryslân). De schippers hadden vaak vaste klanten. Dat waren boeren die ze elk jaar voorzagen van terpaarde ter verbetering van een deel van hun landerijen. Ook ging de schipper in de winter wel op pad om bij de boeren bestellingen op te nemen. Meestal kocht de schipper de terpaarde van de terpbaas, de persoon die het afgraven en de verkoop regelde. Soms beurde hij alleen vrachtlon. Een uitgebreide administratie was niet nodig. Ofschoon uitspraken over het economisch belang daardoor lastig zijn, zal het vervoer van terpaarde voor de schippers in de regio jarenlang een interessant deel van hun inkomsten zijn geweest.

Kunstmest

Het meestal ontbreken van administratie maakt het moeilijk erachter te komen welke terp wanneer werd afgegraven. Een van de weinige manieren is het napluizen van regionale kranten waarin terp exploitanten het 'geopend zijn' van hun terp kenbaar maakten.

0510 Leven, wonen werken

De sterke toename van het aantal afgravingen vanaf 1870 volgt op de publicatie van artikelen over de waarde van terpaarde als meststof.

In 1905 introduceerde de fiscus de maatregel dat de getaxeerde waarde van een terp werd meegerekend voor de vermogensbelasting. De afname van het aantal terpaafgravingen na dat jaar heeft echter vooral te maken met het goedkoper worden van compost en kunstmest. Spectaculair is de stijging naar een maximum rond 1920. Als gevolg van het tekort aan kunstmest in de Eerste Wereldoorlog nam de vraag naar terpaarde zo toe dat tussen 1915 en 1920 de prijs verdubbelde. In de loop van de jaren twintig begint de economische recessie een rol te spelen, waardoor boeren minder investeren in hun land.

Bestemming van terpaarde

In algemene zin is bekend dat terpaarde werd vervoerd naar de laagveengebieden die aan het terpen- en wierdegebied grenzen en naar de achterliggende zandgebieden, voor zover die per schip bereikbaar waren. Van de wierde van Ezinge weten we dat veel grond werd verscheept naar de veengronden in de omgeving van het Leekstermeer. Van de ruim twintigduizend ton wierdegrond die in Ezinge vrijkwam bij de bekende archeologische opgravingen, werd wél administratie bijgehouden. Zo'n elfduizend ton ging in 1931 en 1932 naar de ontginning van het Witteveen in Drenthe.

Bovenstaand artikel is van Jelle Arjaans en Jan Delvigne .

De zoon van Pieter Hendriks Meekhoff Doornbosch, Jan Doornbosch, die van 1865 t/m 1903 Burgemeester van Baflo was, verkocht omtrent 1906 op een geruchtmakende veiling al zijn Groningse bezittingen, waaronder het "Olhof" te Rasquert, waarna hij zich in Velp terugtrok.

0510 Leven, wonen werken

Huis en hof kwamen toen in het bezit van een zekere Meindersma uit Paterswolde, die op dat terrein de wiergraverij "De Boterbloem" ging exploiteren om de afgegraven aarde als meststof naar Friesland en Drente te verkopen. Meindersma liet zijn opzichters of wierbazen in het "Olhof" wonen; achtereenvolgens waren dat Jan Tillema en Harm Kuizenga.

Gaandeweg werd toen dat deel van de terp afgegraven waar nu de ijsbaan van Rasquert ligt, te beginnen bij het Zuidelijke deel.

De grond werd langs smalspoor in, door een paard getrokken, kipkarren naar een steiger bij de spoorbrug over het Baffelter Maar gebracht, waar de schepen het kwamen ophalen.

De paarden werden 's nachts in de schuur achter het huis gestald.

De eerste wierbaas, Jan Tillema, kwam hier in 1907 wonen met zijn vrouw Betje Huisman en drie kinderen.

De volgende wierbaas was Harm Kuizenga, die hier met zijn vrouw en zes kinderen kwam wonen.

De vader moest met de twee oudste zoons per dag honderd ton aarde verzetten. De wier was op z'n hoogste punt wel achttien steek diep; men vond er zelfs nog putten in de grond met houten lijsten en ook allerlei oudheden als houten schaatsen, aardewerk, haarkammen, textielfragmenten en beenderen.

De gevonden schedels lagen in een lange rij op de vloering van het Olhof.

In 1916 was de afgraving van het zuidelijk deel voltooid en kon men met de noordelijke helft of wel de achterwier beginnen.

Het zojuist afgegraven deel met het op een stuk uitgespaarde wier staande "Olhof" werd toen door Meindersma voor f 2.000,- verkocht aan Simon de Winter, die ermee begon die grond te slichten en te draineren, bijgestaan door vijf man.

0510 Leven, wonen werken

Voor de achterwier wordt in 1917 Jimke Bijlstra de wierbaas.
Hij komt dan van Westeremden, waar de wier Het Klaverblad al in 1917 in productie is.

Oorspronkelijk komt Jimke van Franekeradeel.
Hij is gehuwd te Franekeradeel op 22 februari 1908 met Aaltje Hiemstra, geboren op 3 mei 1889 te Martigurisa (Bra.), overleden te Baflo.
Er worden in Peins 4 kinderen geboren, één in Schalsum en drie in Westeremden.

In Friesland is Bijlstra terpbaas in Britsum. Vanuit Friesland verhuizen ze naar Westeremden.

Hepkema's courant 18-08-1916

In 1921 en 1925 worden de jongste kinderen in Westeremden geboren.

0510 Leven, wonen werken

In 1917 adverteert hij al als wierbaas in Westerwijtwerd.
Hij heeft snel opgepikt dat we in Groningen geen terpen maar wierden hebben.

Wierdegrond - Westeremden.
ATTENTIE!

De zoo lang verwachte **Wier** „De Klaverbloemterp” te Westeremden is sedert 10 April voor afvoer geopend. Deze van ouds bekende **Wier** is beroemd door zijn eerste **kwallet** Wierdegrond.
Billijke prijzen.

De Wierdebaas:
J. BIJLSTRA.

Kennisgeving.

De **KORENSCHIPPERS** van **Baflo, Rasquert** en **Den Andel** geven kennis, dat zij in 't vervolg **alleen** **Dinsdags varen.**
De gezamenl. Schippers.

De **Wier** „Englum” onder Oldehove, laadplaats aan het Reitdiep.

De **Wier** „het Klooster” onder Baflo, laadplaats in het Kanaal Baflo-Mensingeweer.

De **Wier** „het Klaverblad” te Westeremden, laadplaats in het Kanaal Loppersum-Westeremden, worden **ALLEN** 26 Maart 1918 voor **afvoer geopend.**
Aanbevelend,
de Ondernemers.
M. SIJTSMA.
S. SAAKSTRA.

NvhN 25-03-1918

In bovenstaande advertentie wordt ook de opening van de wier "het Klooster" aangekondigd, geopend in 1918.

Dit is de wierde van Lutke Saaksum, Deze is dus eerder afgegraven, dan de Rasquerder wierde.

En de opening van de wier "Englum", welke ondertussen weer is terug - gerestaureerd. Ook de wierde "het Klaverblad" Westeremden, wordt genoemd. Deze wierden hebben dezelfde eigenaren/ondernemers.

Enkele advertenties voor de gebruikers van Wierdegrond.

Terp BAFLO
(GRON.)
Prijs 60 c.
Terpbaas BIJLSTRA

1933

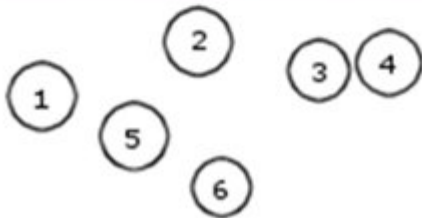
H.H. Gebruikers van
Wierdegrond!
De zoo gunstig bekende wier „De Boterbloem” te Rasquert wordt 28 Maart voor afvoer geopend.
Buitengewone kwaliteit aarde. Laadplaats bij de spoorbrug in de haven te Baflo.
De Wierdebaas:
J. BIJLSTRA.

NvhN 1927

De Wier
„De Boterbloem”
te Rasquert
wordt Woensdag den 29 September 1926
voor afvoer gesloten.
De Terpbaas **J. BIJLSTRA**

0510 Leven, wonen werken

De oudste kinderen van **Jimke Bijlstra** (1883), de twee jongste kinderen **Reitso Jan Bijlstra** (1921) en **Jan Bijlstra** (1925) staan er niet op. De foto is genomen voor 1921.

- 1 - Klaaske Bijlstra (1913)
- 2 - Tine Bijlstra (1908)
- 3 - Sibbelke Bijlstra (1915)
- 4 - Willem Bijlstra (1909)
- 5 - Tettje Bijlstra (1911)
- 6 - Klaas Bijlstra (1919)

Klaas Bijlstra is dus in Westerwijtwerd geboren, de overige kinderen op deze foto in de provincie Friesland.

H.H. GEBRUIKERS VAN WIERDEGROND.

Bezoekt de groote wier „DE BOTERBLOEM” te **RASQUERT**, laadplaats in de haven bij de Spoorbrug te Baflo (Prov. Gr.).

Zoo hadden wij deze wier eens bezocht, en U staat versteld over deze zoo hooge wier en dan van zulke eerste prima kwaliteit aarde. Het is dan ook beslist een groot wonder en kunnen wij deze wierdegrond ten zeerste aanbevelen, ook vanwege den prijs.

Namens de bezoekers en gebruikers:
J. J. POSTMA.

Hepkema's courant 1926

TERP „DE BOTERBLOEM” te BAFLO (Gron).

levert (óók bij ^{partij}contract) buitengewoon

beste en zeer vruchtbare aarde
voor 90 cent p. ton aan groot scheepsvaarwater

Terpbaas,
J. BIJLSTRA.

De Ondernemers:
TIEMERSMA, VELDUIJS
en VAN DER WAL.

Hepkema's courant 02-07-1929

0510 Leven, wonen werken

**H.H. Gebruikers
van Wierdegrond.**

Tijd is geld en bezuiniging is noodzakelijk. Wil men die weg bewandelen, neem dan proef van de nieuwe wier „**DE BOTERBLOEM**” te **RASQUERT** (Prov. Gr.). Laadplaats in de haven bij de spoorbrug te Baflo. U staat versted over deze zoo hoge wier, welke een hoogte van afgraving heeft van 750 cM. Deze wierdegrond is van buitengewone prima eerste kwaliteit, en is door de ondergetekenden onderzocht en kunnen deze wierdegrond ten zeerste aanbevelen vanwege haar

**H.H. Gebruikers
van Wierdegrond.**

De zoo lang verwachte Wier „**DE BOTERBLOEM**” te **RASQUERT** bij BAFLO, wordt **DINSDAG 20 APRIL 1926** voor trammen geopend. Deze zoo buitengewoon hoge Wier, is van prima eerste kwaliteit wierdegrond, en is door deskundigen voor de best verklaarde, vanwege de bemestingsvoorwaarden, tegen billijke prijzen. Laadplaats in de haven te Baflo bij Spoorbrug.

Zeer aanbevelend:
De ondernemers.

zoo hoge bevruchtingcijfers.

**W. F. SIECKER.
S. D. J. PRINS.
W. E. JANSEN.**

N.B. Aan deze wier is buitengewoon prima fijne zwarte **TEELARDE** te verkrijgen, zeer geschikt voor H.H. Kweekers en Tuiniers.

**De Wierdebaas
J. BIJLSTRA.**

Hepkema's courant 1926

**De zoo hoog bekende Wier
„De Boterbloem”, Rasquert**

wordt eerstdaags voor afvoer geopend. Deze wier munt uit door eerste prima kwaliteit wierdegrond.

DE ONDERNEMERS.

NvhN 24-03-1926

Dit zijn de eerste advertenties van de opening van de wierde te Rasquert.

Uit een artikel van P. Noord:

In de tijd van de afgravingen was er een gilde van 25 tot 30 wiergrondsippers. Toen de afvoer van de grond nog in volle gang was kregen de mannen die de wierde afgroeven zeventien en een halve cent per ton, te verdelen onder drie man en een 'bokjongen' die met een paard de volle kiepkarren naar het schip bracht. Als het een beetje meezat presteerden ze het om met drie man 85 ton grond af te graven van 's morgens zes uur tot 's avonds zes uur.

De schippers kochten destijds de grond voor 35 tot 40 cent per ton. Zij moesten de wiergrond bij de landbouwers op het land brengen tegen een prijs van f 1,20 tot f 0,80 per ton.

0510 Leven, wonen werken

1934. Het gezin J. Bijlstra.

Eén van de schepen die de grond van Maarhuizen* vervoerde was 'De Strijd' van schipper Jan Strating. Het schip was 60 ton groot. Het was voor de schipper een hele strijd voor een bestaan. Een vrachtsom van 48 gulden. Daar moesten de vaarkosten en de onderhoudskosten van het schip af. Het werk gebeurde in de zomer en alles met zeilen of anders trekken. Eerst het schip lossen van vier uur 's morgens tot vijf uur 's middags en dan tot negen uur 's avonds in de lijn om het schip te trekken.

Maar “werken is gezond!”, zeiden ze vroeger.

*De wierden van Maarhuizen en Ezinge werden na Rasquert afgegraven.

L.B.Datema-Brugma okt.2016

Gegevens ontleend aan:

Foto's en fam gegevens van de fam. Bijlstra zijn afkomstig van mevr. T. Bootsman-Mellema.

Foto archief HKB

Delpher - uitgebreid zoeken

Jelle Arjaans en Jan Devigne- Het afgraven van terpen en wierden.

P.Noord - Wiergrondschippers.